

Fenky jsou obětavé mámy

Jestliže fenku hned po narození štěňat oddělíme od jejího vrhu na jednu až dvě hodiny, fenka štěňata neuzná za svá a bude je odmítat

MATEŘSKÁ láska

Fenky mají vrozený mateřský instinkt. Ten zaručuje, že se dokážou o svá štěňata postarat – a to až na hranici vlastních možností. Z hlediska biologie chování zajišťuje vrozený mateřský pud zachování živočišného druhu. Napínavé to však bývá, když si položíme otázku, jak vlastně mateřský instinkt vzniká. Tak třeba jednoduchá rýma může zabránit tomu, aby matka přijala své děti!

Fenky jsou obětavé mámy

Ve srovnání se smečkou vlků, ve které dorůstající vlci žijí společně se štěňaty a přesně vědí jak s nimi zacházet, žijí městští psi podstatně izolovanější život. Podle okolností se může stát, že fenka až do svého prvního vrhu nemá vůbec žádný kontakt se štěňaty.

Oddaná mateřská láska při prvním vrhu

Jedni naši známí takovou fenku měli. Fenka boxerka Aiša vlastně ani štěňata mít neměla. V jednom nestřeženém okamžiku

však v říji utekla. A „neštěstí“ bylo hotové. Když měla na svět přivést svůj první – a jediný – vrh, bylo jí již sedm. Okamžik porodu se blížil a celá rodina rozechvěle čekala na příchod štěňat. Aiša se nejdříve zdráhala uložit se ve své „noře“, kterou jí a jejímu vrhu lidé s láskou uchytili. Běhala neklidně sem a tam a viditelně netušila, co se to s ní děje. Třebaže za normálních okolností milovala nadevše svého majitele, v poslední fázi březosti se úzce přimkla k paní domu. Neustále jí sledovala svými velkýma očima a stále vypa-

dala tak trochu bezradně a starostlivě. Odkud se také měla dozvědět, co se s ní – nebo, lépe řečeno, v ní – děje.

Čas uzrál a porod začal. Aiša strpěla přítomnost celé rodiny zcela bez námitek. Fenka přivedla poměrně bez problémů na svět první štěně. Místo aby ho zbavila pupeční šňůry a začala ho olizovat, k ohromnému zděšení přítomných členů rodiny běhala po pokoji a za sebou tahala štěně visící ještě na pupeční šňůře. Paní již chtěla zasáhnout, ale štěně najednou začalo zoufale pískat. Aiša otočila hlavu jako zelektrizována zvukem, který zaslechla. Očichala malé štěně – a najednou to byl porod jako z učebnice, jak potom shodně popisovala celá rodina. Aiša opatrně přehryzla pupeční šňůru a pěkně dočista štěně olízala od hlavy k patě. S ostatními štěňaty ve vrhu už jednala od počátku klidně a sebejistě. I přes svůj poměrně pokročilý věk a nedostatek zkušeností byla vzornou a velmi oddanou matkou.

Vztah vzniká ze strachu

Taková oddaná mateřská láska vzniká velmi často hned při prvním vrhu fenky. Důvod tohoto jevu vysvětluje etnograf profesor Howard Keeler. Ten žil po dobu několika měsíců u indiánů San Blas na korálovém ostrově u pobřeží Panamy. Na tomto malém národu je pozoruhodná přátelská a šťastná povaha, která je podle všeho vlastní všem obyvatelům. Příčina je zřejmě ve zcela zvláštním kmenovém tabu: indiáni San Blas nesmějí vyprávět svým dětem, jak vznikají miminka. Namísto toho, aby jim vyprávěli pohádku o čápovi, který loví děti z rybníka a roznáší je po domácnostech, líčí svým potomkům, že děti rostou na pevnině a od tamtud si je muži přivážejí v kanoích. Toto tabu je velmi silné. Mladá žena proto, když otěhotní, vůbec neví, co se to s ní (a v ní) děje. Břicho se jí zakulacuje a dokonce ani vlastní matka se neodvažuje jí odhalit pravdu, oč vlastně jde. Okamžik porodu prožívá mladá žena velmi intenzivně. Neví, co se děje. Jakmile přijdou porodní bolesti, mnoho z žen se domnívá, že musí zemřít. Intenzivní pocity strachu, bolesti a paniky pak po šťastném porodu přejdou v euforické pocity štěstí. Profesor Keeler předpokládá, že díky tomu jedinečným způsobem vzroste vztah matky k jejímu dítěti. Ale přesně tak jako tyto nic netušící mladé ženy musí svůj první porod prožívat pravděpodobně také fenky. Ani ony nevědí, co se to v jejich těle děje, zažívají porodní bolesti a následující porod, aniž by věděly, oč jde.

Fenky jsou obětavé mámy

Vyrovnaná fenka hovawarta se svými štěňaty

Mateřský pud se musí aktivovat

Jakmile je štěně na světě, nezkušená fenka neví, co má dělat. Zdá se, že mateřský pud se u feny nespouští samotným porodem. Ve výše uvedeném příkladu fenky Aišy se mateřský pud probudil náhle až křikem malého štěněte. Existuje celá řada příkladů, které tento předpoklad potvrzují a přivádějí nás k závěru, že mateřský pud v každé fence dřímá, ale neprobouzí se hned. Musí být aktivován po porodu. Jakmile je mateřský pud aktivován, fenka bude i při příštím porodu hned vědět, co má dělat. Příklad možné aktivace mateřského pudu jsme si již uvedli: křik štěněte je silný signál, který probudí u feny mateřský pud a vyvolá v ní prastaré, vrozené formy chování.

Důležitá je čichová kontrola

Skutečně rozhodujícím faktorem úzkého vztahu mezi fenkou a štěnětem je něco jiného. Je to prostě pět prvních minut. Během těchto pěti minut po narození fenka štěně intenzivně očichává. Přijímá pach štěněte - a samotný tento pach stačí k tak intenzivní aktivaci mateřského instinktu, že se matka nechce od svého poromka nechat oddělit. Bude štěně bránit a pečovat o něj do vlastního sebezníčení. Tohle známe i my lidé. Pokud ženy drží v rukou cizí miminko a vdechují jeho vůni, rostě v nich touha pomazlit se s ním, starat se o něj - a nejednou také zatouží po vlastním dítěti.

Jestliže fence štěně odebereme dříve, než ho bude moci očichat, a jestliže jí namísto vlastního štěněte podstrčíme cizí štěňata, přijme cizí štěňata po čichové kontrole bez váhání jako vlastní děti. Za takových okolností vznikají častokrát velmi kuriózní situace, které pak budí mimořádnou pozornost tisku. Toto pravidlo totiž platí pro celou řadu savců. Stejným způsobem se stará kočičí máma

o vrh štěňat nebo fenka jezevčička přijme mládě tygra. Jestliže fenku hned po narození štěňat oddělíme od jejího vrhu na jednu až dvě hodiny, fenka štěňata nezná za svá a bude je odmítat. V krajním případě je může i usmrtit. Zcela ztrácí mateřský instinkt a vztah ke svým štěňatům. Proto je okamžik porodu tak rozhodující.

Všechno jen otázka hormonů

Profesoři Rutgersovy univerzity v New Brunswicku v USA podnikli v roce 1972 významný pokus, kterému byla v odborném tisku věnována velká pozornost. Tento pokus si kladl za cíl zjistit, co přesně se děje v těle savců: odebrali samičce potkana krev bezprostředně po porodu. Tuto krev pak vstříkli jiné, ještě „panenské“ samičce. Současně jí nechali v kleci pět cizích novorozenech mláďat. V mladé samičce potkana se o čtrnáct hodin později probudily mateřské pudy. Mláďata čistě olízala, lehla si k nim do hnízda a dokonce se je pokoušela kojit. Rozsáhlé pokusy prokázaly, že takové mateřské chování lze spustit jen krví samiček potkanů - matek, pokud jim byla krev odebrána 24 hodin před porodem nebo po něm. Protože jen v této době jsou v krvi přítomny hormony, které spouštějí mateřské chování. Profesor P. H. Klopfer z univerzity v Durhamu se

se zabývá výzkumem vzniku mateřského pudu. Jeho výsledky ukazují, že rozšířením děložního hrdla během porodu dochází v těle k vylučování hormonu oxytocinu. Oxytocin povzbuzuje tvorbu mléka v mléčných žlázách. Kromě toho povzbuzuje oblast mozku v hypotalamu, ve kterém je uloženo mateřské chování. Když se tento hormon vstříkne samečkovu potkana, působí dokonce i na zapřísněného starého mládence. Takoví samečci si začnou stavět hnízdo a kradou potkaní miminka z cizích hnízd, aby je očistili a pečovali o ně. Je tedy romantikou opředená mateřská láska jen důsledkem působení hormonů? Ano, hormony skutečně hrají ve vývoji zdravého mateřského chování klíčovou roli. Ale bez spouštěcího podnětu, jakým je například vůně mláďete a jeho křik přesně ve správný okamžik, zůstává působení hormonů bez účinku. Jedno je ale jisté: po prvním vrhu berou fenky svět jinak než dřív. Jednou aktivovaná mozková oblast, ve které je uloženo mateřské chování, zůstává aktivní již trvale.

Proč neexistuje ochrana štěňat

Totéž ostatně platí také u lidí. Kolektiv profesora Ericha Seifritze na univerzitě v Bazileji měřil mozkové proudy rodičů a srovnal je s mozkovými proudy bezdětných párů. Pokud zazněl křik malého dítěte, v mozcích rodičů bylo možné naměřit vysokou aktivitu v limbickém systému a v amygdalární oblasti. To jsou právě ty části mozku, které zpracovávají pocity. Dětský křik tedy přivedl rodiče do stavu okamžité pohotovosti. U bezdětných párů však takové reakce zjištěny nebyly - dětský křik je nechal zcela lhostejnými. To je také vysvětlení, proč ve skutečnosti neexistuje u psů obecná ochrana štěňat. V knihách o psech a jejich výchově stále čteme o tom, že štěňata se nemají ze strany jiných psů čeho obávat. To je holý nesmysl. Nepravda se nestane pravdou jen proto, že ji budeme stále opisovat a opakovat. Fenky, které ještě nikdy neměly vrh, neměly ani šanci aktivovat svůj mateřský pud. Pokud žijí do značné míry izolovaně, aniž by byly v blízkosti feny, která měla štěňata, nemohou poznat štěně jako takové. Zoufalé nařikání a pískání malých štěňat je proto nechává zcela chladnými. Nejsou proto o nic horšími psy - jen jim chybí jedna rozhodující zkušenost v životě. A proto je rozumné nenechávat své štěně, aby se bezevšeho rozeběhlo ke každému cizímu psu. Nemůžeme se slepě spoléhat na ochranu štěňat, která vůbec neexistuje.

Welt